

Шевченко І.С.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

АНГЛОМОВНИЙ КІНОДИСКУРС У ПОЛІКОДОВОМУ ВИМІРІ

У сучасній науці присутні чимало різноманітних підходів до вивчення дискурсу та його властивостей, що набувають особливої **актуальності** у новому комунікативному середовищі – кінодискурсі.

Дискурсивна проблематика, зокрема, полікодові характеристики дискурсу як найважливіші структурно-організаційні властивості мовленнєвої взаємодії, привертають увагу дослідників різних комунікативно-орієнтованих лінгвістичних дисциплін. З точки зору комунікативно-дискурсивного підходу, полікодовість визнається одним з найважливіших властивостей тексту і дискурсу [7, 8], системою загальних вербальних і невербальних знаків, однак в теоретичному і практичному плані питання про сутність полікодовості дискурсу залишається недостатньо вивченим.

Дослідження цієї проблематики отримують новий імпульс із зростанням ролі кіно в сучасному суспільстві, коли увага лінгвістів фокусується на новому об'єкті аналізу – кінодискурсі [6] («медіатексті» [4]), де сполучення вербального коду з невербальними і специфічними кінокодами відкриває широкі можливості вивчення впливового потенціалу полікодовості тексту й дискурсу.

Сказане зумовлює **мету** дослідження – визначення полікодових характеристик англомовного кінодискурсу, для слід систематизувати наукові уявлення про дискурс і кінодискурс; встановити особливості полікодовості сучасного англомовного кінодискурсу шляхом опису його різних кодів і їх взаємодії.

Об'єктом дослідження обрані вербальні та невербальні, в тому числі кінокодові, засоби реалізації полікодового англомовного кінодискурсу, а **предметом** є взаємодія вербального, невербального та аудіо-візуального кодів полікодового англомовного кінодискурсу в ракурсі лінгвопрагматики.

Харківські лінгвісти запровадили поняття «полікодового тексту» ще у 1974 році. «До полікодових текстів у широкому сміслі слова повинні бути віднесені випадки поєднання природномовного коду з якоюсь іншою семіотичною системою (зображення, музика тощо)» [2, с. 107]. «Полікодовий текст» має складну семіотичну природу – поєднання вербального тексту в усній чи письмовій формі, зображення, а також знаків іншої природи [6, с. 90-92; 8]. Полікодові тексти розрізняються за кількістю взаємодіючих знакових систем. Серед найбільш складних кінематографічні мюзикли, синкретичні явища, що поєднують аудіальні й візуальні семіотичні засоби.

Кінодискурс – полікодове когнітивно-комунікативне утворення, поєднання різних семіотичних одиниць в їх нерозривній єдності, яке

характеризується зв'язністю, цілісністю, завершеністю, адресатністю [3]. До засобів реалізації полікодового кінодискурсу належать вербальні, невербальні та кінокодові засоби. Невербальні охоплюють кінесичні, проксемічні, просодичні засоби, а кінематографічні коди включають одиниці композиції кінорозповіді – кадр, кінофраза, оповідання, сюжет, монтаж, ракурс, світло, план, а також музику і шуми. Зокрема, у дискурсі кіно є кілька конфігурацій як нерозривне поєднання засобів: (1) вербальних + невербальних, (2) вербальних + кінокодових, (3) вербальних + невербальних + кінокодових: зокрема, це відеоряд (образи персонажів, рухи персонажів, пейзаж, інтер'єр, реквізит, спецефекти).

Кінокоди та одиниці композиції кінорозповіді – кадр, кінофрази, оповідання, сюжет, монтаж, ракурс, світло, план [4, с. 53; 7] посилюють вплив фільму на глядача, а музика детермінує афективний тон, підкреслює емоцію і дію. Структурно значущою одиницею кінотексту є кадр – «основний носій значень кіномови» [3]. Послідовність кадрів утворює кінофрази, з яких складається оповідання. Одиниці кінотексту (за зростанням) це «кадр → кінофрази → розповідь → сюжет» [3].

Відповідно до теорії монтажу С. Ейзенштейна, кіносмисл виникає в результаті членування реальності кінематографічними засобами – освітлення, ракурс, плани зйомки, рух камери – і «перемонтажа» отриманих елементів в новому порядку. Кіномонтаж – синтетичний вербально-візуальний спосіб виробництва смислів; його базовим алгоритмом є таке зіставлення двох елементів, при якому на підставі їх формальних властивостей виникає «третій елемент», що якісно перевершує обидва вихідних, тож монтаж – «не сума двох кадрів, а їх злиття в складному смисловому єдності вищого рівня» [3]. У ході монтажу та операцій, що здійснюються з матеріалом кіно (зворотна, прискорена, уповільнена зйомка, наплив, експозиція тощо) змінюється природна реальність [3].

Музика, шуми і мовлення виконують у фільмі кожен свою функцію. Вони емоційно налаштувати глядача на потрібну хвилю, а шуми дають характеристику простору, де розгортається дія [3, с. 138].

Особливість полікодовості кінодискурсу в тому, що окремі кадри володіють лише потенційним смислом. Тільки завдяки монтажу об'єкти розташовуються в необхідному смисловому контексті, між ними вибудовуються складні семантичні зв'язки, формується їх образно-смислова єдність. У ході монтажу та операцій, що здійснюються автором з матеріалом кіно, змінюється природна реальність, що слугує семантичною динамізацією, тобто наповнює значенням предмети реального світу.

Зроблені висновки дослідження відкривають **перспективи** для подальшого вивчення проблем дискурсу, його стратегій і тактик, розробки проблем кінодискурсу в міжкультурному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ейгер Г.В. К построению типологии текстов / Г.В. Ейгер, В.Л. Юхт // Лингвистика текста : материалы научной конференции при МГПИИЯ им. М. Тореца. Ч.І. – М.,1974. – С. 103–109.

2. Лавріненко І.М. Стратегії і тактики зміни комунікативних ролей у сучасному англомовному кінодискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І.М. Лавріненко. – Харків, 2011. – 20 с.
3. Лотман Ю.М. Диалог с экраном / Ю.М. Лотман, Ю.Г. Цивьян. –Таллинн : Александра, 1994. – 213 с.
4. Слышкин Г.Г. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа) / Г.Г. Слышкин, М.А. Ефремова. – М. : Водолей Publishers, 2004. – 153 с.
5. Сонин А.Г. Моделирование механизмов понимания поликодовых текстов : дис. на соискание учен. степени доктора филол. наук : 10.02.19 / А.Г. Сонин. – М., 2006. – 310 с.
6. Чернявская В.Е. Лингвистика текста: Поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность : учебное пособие / В.Е. Чернявская. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 248 с.
7. Wildfeuer J. Film Discourse Interpretation: Towards a New Paradigm for Multimodal Film Analysis / Janina Wildfeuer. – New York: Routledge, 2014. – 284 p.